

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Shemot

Shelomoh ben Yitṣḥaq

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10060

יונתן בן עוזיאל ירושלמי

שְׁמֵהּ כִּי יִשְׂרָאֵל דַּעְלוּ לְבַצְחִים עִם יַעֲקֹב וְגַבְרָעִים אֲנֹשׁ בִּירְחֵה עֲלוּ :
 כ רֵאוּבֵן זֹמִי : ג יִשְׁשַׁכְר וְגוֹי : ד רֵן וְגוֹי : ה וְהוּה קְרִים
 קַל גַּפְשָׁתָא גַּפְשִׁי יִרְבָּא בְּעַקֵּב שׁוֹבְעִין גַּפְשָׁתָא עִם יִסְפָּה וְכַנְזֵי בְּבִרְהָ קְמִיעָה :
 ו רְמִיחַ יִסְפָּה וְכַנְזֵיהָ מִיְהוּ כָּל אֲחֻזְתֵי וְגוֹי : ז וְכַנְזֵי דִישְׂרָאֵל וְגוֹי :
 ח וְקָם מְלִיךְ חֲבֵת בְּמִין שִׁירְיָא

* * * * *
א וארין
 * * * * *

ירושלמי
 וְקָם מְלִיכָא בְּשִׁירֵי עַל מְצָרִים וְלֵא
 חֲבִים יַת יִסְפָּה וְלֵא מְלִיךְ בְּמִסְרֵי :
 וְקָמְלוּ וְיַת חֲסָקוֹן לְהוֹן בְּשָׁלֵם מִן
 אַרְעָא :

עַל מְצָרִים וְלֵא חֲבִים יַת יִסְפָּה וְלֵא מְלִיךְ בְּמִסְרֵי :
 לְעַמִּיה וְגוֹי : אִיתוֹן קְדוֹן נְתִיעַט עַל יְהוֹן קְהִלִין דִּינִין גַּבְרָעִין וְיַתְהוֹן
 חֲבִים עַד לֵא וְיַגוֹן וְיַתְהוֹן אֲרִים יִאֲרַע וְיַתְהוֹן סְדִירָא וְיַתְהוֹן סְפִירָא לְחִידֵי הַיְגוֹן
 עַל סְנַיִזֵין וְיַשִּׁירֵין וְיַתְהוֹן מִיְהוּ אֲרִי לֵא חֲבִים וְיַתְהוֹן חֲבִים
 יַתְהוֹן

באר רחובות דקדוקי רש"י

בית חמד ליד רח מושגה בחתכמה לכן קאחר רש"י כל הכה לשון חתמה הוא ורעה לומר הוצרכה לפרש כאותן המדקדקים האחרים דשורש
 א"ה חתמה ענין הוינה חת ס"ך שפיר כענה (כל"א גרויט ח"ד א"י) : (ב) תשום דקז"א ליהוהלא כית ישראל רכוסים ואם כן נתחכמה
 להם היו לחתמה לכן קאחר רש"י לעם ורעה לומר עדרך לכן הקודם לכונה חתמה שלמה בלשון יחידה נקרא אלל המדקדקים שם החין כמו
 הכה עם יוצא ממזרים וקאי אס כן מלת לו על מלת לעם דהיינו שם יחיד וכולל כל ישראל יחד : וזה שכתב עוד נתחכמה חת לעשות
 לו חסוף מלת לעשות כן מלת נתחכמה ובין מלת לו חסוף דקז"א ליהוהלא ענין התחכמות פעולת ענינו הוא (ער סראכט אין זיך זעלבין)
 ומלת לו נתקן על פעולת היואל לכן חסוף רש"י מלת מה לעשות וקאי מלת לו על מלת לעשות החסירה בקרא וכפעולת עשייה דהוא פועל
 יוצא יתקן מלת לו : ומה שכתב עוד רבותינו רש"י כה ליתרן קושיא הראשונה דלדעת רבותינו קאי מלת לו על חס"כ דהוא יחיד חתמה

רשבים

(א) **ואלה** שמות - מפני שהולך לפרש ולומר וכי וישראל פרו וישראל גוי' הנזכר לטוב ולומר בבואם למזרים לא היו אלה
 טבעים - ואחר מות דוד הוה פרו וישראל - ויקם מלך חדש ונתחכם עליהם לזעפס (ולא) הועילו - (י) וכל
 הדור הוא - טבעים נפש : (ז) פרו - בהריון - וישראל לירה - שלא יכלה הרקס : שכל מקום קטנים קרויים שרץ על הארץ -
 ורכו גדלו ונעשו הקטנים גדולים ולא חתו כקטנותם - ויעלזו על חתו אנשים - אלא היו רכסו זעמו כחמד מחד עד שנתמלא
 הארץ חותם - וכן והאמר מלאת (את גתה) כבוד ה' - כונו מילאה - וכן וזלזלו ומלאים את הדיכל כמו מלאים את הדיכל -
 (י) נתחכמה לו שלא ידכה - שאם ירעה ויהי כי תק-חנה מלחמה מנאכה - כונו (ידה ליתד) תשלמה - מנינו לפון יחיד
 אלל רבים : כי תקראנה כי תארענה - כמו תקראי קודם - ויארע קודם לשון מאורע ונלמס כנו ועלה חן הארץ לשון אל ארץ
 אבותיהם

מבלל יופי

א ואלה (א) (את יעקב) - בא ממקום עם -
 (ב) (ראובן שמעון) - רתחם
 הונו : (ה) (יוסף) הוה כמועם - עם יוסף שהורה במצרים
 היו שבעים נפש רתפרש
 כענין ויו אבל יותר קרובפי'
 עם : (ז) (וישראל) -
 ענין השרצים רח"ל רוב
 ההולדה כמו השרצים שרם
 לרוב כפ' נח : (במאד
 מאד) ענין המלה הזאת ענין
 הרבוי : (י) (הבה) -
 כלומר חנו עזר או עצה
 נסמכה המלה הזאת לגברה

תחת חירק כמו חזון ואם האות
 הראשון ת"ד כמו יהודה שהיו"ד
 מחולקות הגמלים יעלימוהו
 כמו בעלה כיהודה ליהודה נחשון
 וכן עס"ו"ו ויהודה :
ובנימין (א) כפי"ל וי"ז
 השמוע עם
 אמת מחולקת בח"ף יקדו הוי"ו
 כשורק כמו ובלו בביתך ומלאו
 מזרים וילאגס ופשתם :
 וכשרש עת ויש תישאמר ביה"ב
 ראוי תקראנה בדגש זכנוי
 טקכה

(א)

יא וישמו עליו שרי מסיים למען ענתו
 בסבלתם וכן ערי מסכנות לפרעה את-
 פתם ואת-רעמסס : יב וכאשר יענו אתו
 כן ירבה וכן יפליץ ויקצו מפני בני ישראל :
 יג ויעבדו מצרים את-בני ישראל בפרך :
 יד וימררו את-חיייהם בעבדה קשה
 בהמר ובלבנים ובכל-עבדה בשדה את
 כל-עבדתם אשר-עבדו בהם בפרך :
 טו ויאמר מלך מצרים למולדת העברית
 אשר שם האחת שפלה ושם השנית פועה :
 טז ויאמר בילדכן את-העבריות וראיתן
 על-האבנים אם-בן הוא והמתן ארזו ואם-
 בת הוא נחיה : יז ותיראן המולדת
 את-האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן
 שני מלך-מצרים ותחיתן את-הילדים :

מן-ארץ : יא ומניאו עליהן שרטונין
 מבאשין בדיל לענואיהן בפולחנהון ובנו
 קירו בית אוצרא לפרעה ית-פיתם וית-
 רעמסס : יב וכמוא דמענן להון בן סנן וכן
 תקפין ועקת למצראימן קדם בני ישראל :
 יג ואפלקו מצראי ית-בני ישראל בקשיו :
 יד ואמררו ית-חיהון בפולחנא קשיא
 בטינא ובליבנא ובכל-פולחנא בחקלא ית
 כל-פולחנהון דאפלקו בהון בקשיו :
 טו ואמר מלכא דמצרים ל-חיתא
 יהודיתא דשום-קדא שפלה ושום תגיחא
 פועה : טז ואמר כד-תהוין מולדן ית-
 יהודיתא ותחיוין על-מתברא אם-בר הוא
 תקטלון יתיה ואם-בתא היא ותקיימנא :
 יז ודחילא חיתא מן-קדם יי ולא עבדא

כמו

רשי

ויקרא

שחלל עמנו ותולה קללתו באחרים וברי הוא כל וכתבועליו מן הא-יזהם ירשוה : (יא) עליו . על העם : מסיים :
 לשון עם שרי שנוכח מזה המום . וזוהי כוונת ערי מסכנות לפרעה : למען ענתו בסבלותם . על מצרים : ערי מסכנות .
 כתרוננו . וכן (ישעיה כב) לך כל אל הסוכן הלו גזר המעונה על החזרות (ד) (ש"ר) : את פיתו ואת רעמסס . סלא
 היו האיות מתחלה לכן ועליוס חוקות וכנורות לאור : (יב) וכאשר יענו אותו . בכל מה שהם מתנין לסלעיות קולס הקב"ה
 להכות ולהפריץ : כן ירבה . כן רבה וכן פרץ . ויגדשו רוח הקודש חזרות כן . אתם חזרוסן מן ירבה ואני חזרוסן כן ירבה (ה) :
 ויקצו . קצו כחיים . ור"ד כחזים היו כעניניהם . ויגדשו רוח הקודש חזרות כן . אתם חזרוסן מן ירבה ואני חזרוסן כן ירבה (ה) :
 המכרת את הנק והמכרתו : (טו) למילדות . הוא לשון מולדות . חלל שיש לשון קלוס לשון ככר כמו שוכר ומשכר דוכר
 ומכר . כן מולדותו מילד (ו) : (יז) בילדכן . כמו כחולדכן . שפלה . יוככר . על שם שמעית את הולד .
 פועה . מרים . על שם שפעה והמכרת והנה לולד כדרך הגזים המעייפות תימוק הזוכה (שם) . פועה . לשון צעקה כמו (ישעיה

באר רחובות דקדוקי רשי

ויתכן מלת לו : (ג) משום דמלת מסכן מתפרש גם כן ענין דלית כמו חיש מסכן דלית יתכן כאלו לכן הוצרך לומר דזה הוא כת-נוח
 בית חזרה וכן לך כל אל הסוכן : (ד) רש"י מודיעך מה כמלת ויקומו הוא הזרש קין וימסמט לפני עניינים משום אחד דכר משום כעו
 קנתי במיילוח כיון במה דקחיוה קנו כחיים . שימוש שני ענין קונים מלוקון ודדד לזה כיומו רבועינו קונים היו כענינים :
 (ה) משום דקשיא ליה והלא כמלות וענו ירבה יתן הודין מהה סיחן לעמיד (ז) ויערין פייענין ויא ויערין ויא ויערין ויא ויערין
 וין שטערקין) וכאמת כונת החזיר על וין עכ"כ כי בצעת הנלות ככר עינו אותם על זה קחמר רש"י בכל מה היו מתנין וכו' וירבה לומר
 מנינו לפעמים שהידין כראשית התיבה משמעות על המשכה (כדכתב רש"י בענין כס"ב שלח כד"ה אוי"ה) ואם כן כן בחור הסמוק
 וכאשר יענו (וויא ויא כיון גדאכט לו פייענין) כן ירבה (האט גאט גדאכטן גראט לו פייענין חול"י פייערין) וזה שכתב עוד דכר חזר
 כן ירבה כן רבה וכן פרץ רבה לומר אפילו חזרין הודין מהה סיחן לעמיד גם כן יתחא גי מעינו על היום דכתיב העתיד כחוקים עכ"כ .
 וכו'

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

ויקחו להו מן ארעה : יא וישונו עליהו בברקניו מפלחניו מן
בגלל דמצערא יתהון בשעבודיהו ובגניו קורניו הלילין לרשים בית
אוצרו דפרעה ית טאנים ונת פילוסין : יב והימקיא דמעניו להון
היבדן דהוון סגן והיבדן תוון תקפין ואיתעקר מצראי בתויהון מן קדם בני ישראל : יג ושעבדו מצראי וגו' :

ית טנים ונת פילוסין :

יד ואמר נת תויהון בפולחנא קשיא קטינא ובלבדניו ובלל פולחנא באנפי קרא ית כל פולחניו תוון
מפלחין בהון בקשיר : טו ואמר פרעה דמך הוה חמי בחילמיה ונהא קל ארעה דמצבים קיימא בכף מודנא

ירושלמי

ואמר מלכא דמצרים לויפחחא עבדיה דשמה דתרא
שפרה ויהא הנת ויכבד ושמה דתנייהא פועא היא
הנת מרים :

תרא וטליא בר אוקרתא בכף מודנא תרא והנת ברעה
כף מודנא מטליא בעורה מן עד שבר וקרא לכל חרשי
מצבים ותני להון ית חולמיה מן יד פתהון פומדיהון עים
וימקרא חרשי חרשיא ואמרין לפרעה ביר קה עתיד למתוי
מתילוד בגנישתיהו דישראל דעל ידוי עתידא למתקרא
בלא ארעה דמצרים ובגין אנתעט פרעה מלכא דמצרים לחייתא והרביתא דשמה דתרא שפרה היא ויכבד ושמה
דתנייהא פרעה היא מרים ברמה : טז ואמר בד התניו מודנא ונת והרביתא והסתכו עליו מתקרא אין ביר דבר
חרא ותקטלוו יתיה ואין בקמא נקבא ויהא ונתקנים : יז ודהילא חיימא מן קדם יי וילא עבדו הימקא דמליל

עמהון

באר רחובות דקדוקי רשי

והריבאלכותיכסן רכה וכן פרץ : ומה שכתב עוד מדרשות הקודש וכו' רכה לומר דקדוקא אלטיה פשטיה דקרא דקאי רק חולות הכה
נתחכמה על ויון העבר והיינו שיעלו אותם קודם הגלות ומלות וכאשר יענו קאי אדהשתא על שעת הגלות שפיר קשה היאך יתכן שזאת הגלות
לשון עתיד אבל לדעת המדרש מלות זכאחר יענו גם כן קאי על זמן העבר ומלת כאחר היא תמורת לכן ובתוכה טעם היא למלת הכה נתחכמה
וכן פירושהם אמרו בזמן העבר הכה נתחכמה פן ירבה וכאשר (אולי דארוס) נגמורה בעצמם שיענו אותנו (ויא ווערין זיא פיינגן) ושיך
שפיר לשון עתיד ואי נזכר דלא יתכן כשעת העליה כן ירבה וכן יספך על זה קאמר המדרש רוח הקודש חנונית בלתי שעה כך אתם חנונים
כשעת העליה פן ירבה ואי חנוני עכשו כשעת העליה כן ירבה ולא תועיל עצתכם כלום : (ו) רכ"ל כמו דחין חילוק בין שובר וקשבר כגוף
העושה כי שניהם מורים על אחד העושה פעולת הסבירה כדבר אחר רק החילוק הוא ביניהם

רשבים

אבותיהם ולא טוב לנו לאכד עבדינו וקרא ליה מלכותא קטיעא : (יא) נוסים - מן הכמולים הוא נוסם - כמו פתות אותה פתים
מן פתת : נוסכות אונרות - כמו אל הסוכן - הלו לשכנא אשר על הבית : (יב) כנו כן ה' כנו (תלמיכם ג"ח כמלמנים) :
ויקונו - בחיים כמו קלתי חמי - וכן אשר חתה יקן ופני שני מלכיה - (יג) כפרך לשון שברון הוא - כמליווד מפרכין באנשים
(יד) וככל עבודה כשה - חריש וקטיר - את כל עבודתם - עם כל עבודתם - אשר עבדו כהרן שהם בתוך העיר כפרך
(טו) לזוללות העבריות - למולדות שהם העבריות : (טז) על האכנים - על המסכר - כדאמרינן לאו בכים עד משבר
גם ככלי יול" כחם בירמיה עושה וזלחה על אכנים : וחיה - טעמו למעלה - כמו ון ויס ישבה - מן ארבעה ח' יאמר לנקה
חיה - אבל חילו חיה חלף שנים כעמית טעמו למטה ולשון זכר חנונית עשה עבה ראה : (יז) ותיראה לשון (יראה) אלה

מבלל יופי

(יא) בקבלותם) - ענינו - הנקבה על היגור כמזמר כי
כנכח המשיא וטעמינו על
קרתה על שמה שיהיה
זכה : (מוסכנה) ענינו
אוצרות : (יב) כוירבה) - כדומר כד מה שתי
מענים אותוכן היה רבה ופורין יורה : (יג) כפרך)
פי' בקושי וברצון וברדי רז"ל עד שיהא נפרכת בצפורין :
(טז) (האכנים) - מקום נפילת הולד מבטן אמו וקראו כן
ונקרא משברורד קדחה שניהם ופי' כי הוא הרחם עצמו ונקרא
אכנים על שם הכנים והארץ : (יז) ותיראה
נוספת טן בן ובנים וכן וי"ל שהא כל עשו וקטנים

